

A NÉPESEDÉS KÖZGAZDASÁGI ÉS POLITIKAI ÉRTÉKELÉSE

ÍRTA:

NEUBAUER GYULA

A népesedés alakulása elsősorban a születések és halálozások számának egymáshoz való viszonyától, másodsorban pedig a bel- és kivándorlástól függ. Éppen ezért a születési arányszám egymagában nem lehet mértékadó egy ország népességének szaporodására, mert magas születési arányszám ugyanilyen magas halálozási arányszámmal járhat együtt; ez volt a jellegzetes állapot hosszú évszázadokon keresztül. A múlt század nagy népszaporodása túlnyomórészt már csökkenő születési arányszám mellett ment végbe és a szaporodást a halálozási arányszámnak egyidejű, de még nagyobb esése idézte elő. Mindazok, akik a népszaporodás feltétlen hívei, elsősorban a születési arányszámra fordítják figyelmüket és a születések számának növelésére törekcszenek. Ezzel szemben *Malthusnak* és az ő szellemét híven megőrző követőinek mindig az volt az álláspontjuk, hogy a halálozások csökkentésére kell törekedni, mert szerintük az az ideális népesedéspolitiká, amely mellett a népesség a legkisebb halálozás árán éri el a maga természetes és szükséges terjedelmét.

Európa népességének alakulását az egész fehér emberiségre jellemzőnek tekinthetjük. Ehhez képest pedig a fehér népesség eddigi alakulását négy korszakra oszthatjuk fel. Az első korszak a XVIII. század közepéig tartott és magas születési, valamint magas halálozási arányszám jellemezte, minélfogva a népesség általában stagnáló volt. A második korszak a XIX. század közepéig terjedt és magas születési arányszámból, valamint csökkenő halálozási arányszámból származó népszaporodással járt. A harmadik korszak belenyúlik a XX. századba és csökkenő születési, valamint még jobban csökkenő halá-

lozási arányszámból adódó népszaporodást ért el. Előrelátható volt, hogy ez az irányzat végül is oda vezet, hogy a halálozási arányszám csökkenése meglassul, mert hiszen mindenki meghal egyszer, aki megszületett, de nem ugyanilyen szükségképpen, hogy a születési arányszám esése is megálljon. Ez a helyzet mai korunkban, amikor azt látjuk, hogy a születési arányszám esése nagyobb, mint a halálozási arányszámé, sőt az utóbbi esése megáll, úgyhogy a népesség stagnálónvá válik, vagy éppen már csökkenhetnek is és ezzel felkelti az elnéptelenedés aggodalmát. Ennek a félelemnek elsősorban a francia *Decugis* adott hangot, aki szerint a szociális haladás az összes civilizált népeknél nem csupán a születési arányszám csökkenését hozza magával az egész népességre vonatkozóan, hanem még egy fokozottabb kevesbedést is az elithez tartozó egyének számában. *Decugis* ezt a történelem egyik nagy törvényének nevezi. Azt mondja, hogy ez magyarázatot ad a civilizációk növekedésére és hanyatlására, amelyek meghalnak, mint a felsőbbrendű egyének fokozatos kipusztulásának áldozatai. Az elitnek ezt a kipusztulását már mások is megfigyelték és leírták, így *Hansen* a német városi polgárságra vonatkozóan, *Fahlbeck* pedig a svéd nemességről állapította meg, hogy a társadalomban való felemelkedés egyben az élethől kivezető út is. Az elitnek ez a pusztulása ellenben a múltban nem járt egy ország egész népességének hanyatlásával, mert feltörekvő új osztályok léptek a régiék helyére és az egész népesség szaporodása pótolta egyes osztályok csökkent életerejét. Az egész emberiséget egynek véve ma sem lehet szó arról, mintha az emberiség szaporodása veszített volna erejéből, mert a fehér emberiség meglassult

szaporodását pótolja a színes népek számának növekedése. Egyes népeken belül ellenben és pedig éppen a fehér népeknél igaz, hogy a felsőbb osztályok elhalását az alsóbb néposztályok szaporodása már kezdi nem pótolni. Ez az igények általános növekedésével, különösen pedig a nők megváltozott társadalmi helyzetével magyarázható. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy ezek a népek, amelyeknek szaporodása stagnálni kezd, már olyan népsűrűséget értek el, amelytől a még erősen szaporodó népek messze vannak.

A népsűrűségben mutatkozó különbség figyelmeztethet minket arra, hogy azok a népek, amelyek szaporodása meglassult és így stagnáló népekké hajlanak, máris elérhettek egy olyan népekké, amelyet a rendelkezésre álló megélhetési lehetőségekhez képest túlnépekké lehet mondani, míg azok a népek, amelyek erős szaporodásuknál fogva egy túlnépesedésre hajló irányzatot követnek, a túlnépesedéstől, mint már elért állapottól, még távolabb leíjnak. A túlnépesedés, mint állapot, és a túlnépesedés, mint irányzat tehát két különböző dolog és csak azért, mert egy nép, illetve a nyugati fehér népek, a túlnépesedésre hajló irányzatot elvesztették, nem jelenti egyúttal azt is, hogy a túlnépesedés állapota rájuk vonatkozóan fenn nem állhat. Ez teszi érthetővé *Wicksell* nézetét, aki szerint Európa összes kultúrnépeinek lélekszáma a népesség optimumát meghaladja, úgyhogy szerinte a népjólét emelkedésének nem a népszaporodás, hanem a népesség számának csökkenése volna az eszköze. *Wicksell* ezt a nézetét a malthusi népesedésteóriából származtatja le s azt mondja, hogy mielőtt a népesség azt a pontot elérné, amelyen az élelmiszerek hiánya a további szaporodást teljesen megakadályozhatja, át kell haladnia egy olyan ponton, amelynél a létszám növelése önmagában nem lehetetlen ugyan, de csak a már elért jólétnek, vagy legalább is a jólét megnövelésének feláldozása árán vásárolható meg. Valóban azt kell tartanunk magáról a malthusi elméletéről, hogy annak háttérében egy hallgatóságos feltevés áll, tudniillik az, hogy a népesség a túlnépesedési irányzatával egy határt meghalad, amely határon a népességnek oly száma áll, mely a népesség eltartásához rendelkezésre álló élelmiszerek mennyiségének éppen megfelel. Ennek a népszámnak *Malthus* csak éppen nevet nem adott, de ennek a fogalomnak elképzelése nélkül tulajdonképpen túlnépesedés sincsen. Van tehát a társadalom minden állapotában a népességnek egy oly száma, amely a társadalom állapotának éppen megfelel s ezt a népszámot mai elnevezéssel másnak, mint a népesség optimumának nevezni nem lehet. *Malthus* az ettől az optimumtól való eltérést csakis egy irányban, nevezetesen a túlnépesedés irányában vizsgálta, mert csak ez látszott előtte gyakorlatinak. De ez sem változtathat azon a tényen, hogy az ő elmélete is

már lényegében a népesedés optimumának elmélete volt. Ha pedig arra gondolunk, hogy *Smith* *Adám* szerint a népesség legnagyobb osztályát alkotó munkásság népesedését a munkabér magassága szabályozza, még pedig úgy, hogy magas munkabér nyomában a szaporodás meggyorsul, alacsony munkabér nyomában pedig meglassabbodik, akkor itt már a népesedési optimumnak egy olyan felfogásával találkozunk, amelytől felfelé és lefelé is egyaránt lehetséges az eltérés és az optimumot mindkét esetben a munkabér megfelelő alakulásának hatása hozza létre. Népesedési optimum alatt, mai keletű meghatározása szerint pedig azt a népszámot értik, amely mellett a népesség fejenkénti vagy családonkénti reáljövedelme, vagyis a pénz vásárlóerejének figyelembevételével számított pénzjövedelme a legnagyobb, így mondja *Cair-Saunders* azt, hogy bármely országban bármily adott feltételek mellett túlgér lehet a népesség abban az értelemben, hogy amennyiben a népesség sűrűbb volna, átlagban mindenki jobb helyzetben volna, másrészt pedig lehetséges túlnagy népesedés abban az értelemben, hogy amennyiben kevesebben volnának, mindenki jobb helyzetben volna. A túlnépesedés érzékeltetésére *Harold Wright* arra a példára utal, hogy gondoljunk el egy meghatározott földterületen élő adott számú népességet, amelynek lába alatt a földterület összeszűkös. Ha a földterület eredetileg megfelelt a népesség számának, annál aránytalanabbnak kell ennek a népszámnak lennie, minél jobban zsugorodik össze a föld. Nem kell azt hinni, hogy ez a kép gyakorlatilag nem fordulhat elő, mert hiszen ez történt Magyarország megcsonkításával is, mivel a népesség nem abban az arányban kisebbedett, amilyen arányban a földterület zsugorodott. De ettől el is tekintve kétségtelen, hogy változatlan népszám alatt összeszűkösödő földterület és változatlan földterületen szaporodó népesség között nincs lényegbeli különbség. Ha tehát változatlan kiterjedésű földterületen a népesség egyre jobban szaporodik, akkor még a földnek egyre jobb kihasználása mellett is be kell következnie egy olyan állapotnak, amikor a népesség száma a földterülethez képest aránytalanul nagygyá válik. Ezen a ponton beáll a túlnépesedés állapota még akkor is, ha a további népszaporodás megszűnik. Ennek a túlnépesedésnek legkétségtelenebb jele, illetve a túlnépesedésnek elkerülhetetlen következménye a népesség általános szegénysége, vagyis a nemzeti jövedelemből átlagosan egy családra eső hányadnak alacsony volta. Ha ez a népszám kisebb volna, az egy főre kiszámítható nemzeti jövedelemhányad nagyobb lenne.

A népesedésnek ez a közgazdasági jellegű megítélése az általános népjólétet tartja szem előtt. Nincs tekintettel egyes osztályok vagy népcsoportok különleges helyzetére és érdekeire. Megfelel annak a közgazdasági felfogásnak, amely a nemzetközi

érdekközösséget hirdette, amelyen belül minden nemzetnek egyaránt meg kell találnia a maga boldogulását a másik nemzet sérelme nélkül, mert az összesség érdeke előbbrevaló minden részérdeknél. Ha ellenben e kozmopolita álláspont helyett nemzeti álláspontra helyezkedünk, az abszolút helyett a relatívot és az egész helyett a részérdeket helyezük előtérbe, akkor a népesedés abszolút és kozmopolita értelemben vett irányzata viszonylagos jelentőségűvé és nemzetek közötti problémává lesz, azaz előtérbe lép a népesedés, mint politikai probléma. Ennek a politikai népesedési problémának előtérben már nem a gazdasági érdekközösség és a népesedési optimum gondolata áll, hanem az érdekellentét és a népességnek nagyobb politikai súlyt biztosító maximuma. Ha a fehér népek lélekszáma életigényeik növekedése folytán csökken, a színes fajoké pedig alacsony életigények mellett nő, ez nem maradhat hatástalanul a világpolitikai erőviszonyokra sem. Ezt a faji ellentétet Decugis mint a fehér faj sorskérdését fogja fel és a fajok települését a nyersanyagok és élelmiszerek termelőhelyeivel állítja párhuzamba. A színes fajok gazdasági riadása és iparosodása ugyanis azzal a veszéllyel fenyeget, hogy a fehér népek elvesztik azokat a természetes erőforrásokat, amelyekből gazdasági felsőbbségük és magasabb kultúrájuk táplálkozott. Ha a színes fajok maguk dolgozzák fel nyersanyagaikat és maguk fogyasztják el élelmiszereiket, akkor a fehér népek fennmaradása már egyedül attól függhet, hogy meg tudják-e szerezni ezeket a nyersanyagokat és élelmiszereket a saját települési területükön.

A merkantilista államok voltak elsősorban azok, amelyek a népesedés maximumára törekedtek, mert azon a nézeten voltak, hogy a hatalmi politika céljainak a nagy népszám ad igazi nyomatékot. Annál sajtáságosabb, hogy a népesedés politikai elmélete, amely a közgazdasági népesedésmélet mellett helyt tudott volna állani, nem jött létre szinte a mai időkig. Pedig az előzmények nem hiányoztak hozzá és akármilyen különösen hangozzék is, a malthusi népesedésmélet készítette elő a talajt a politikai népesedésmélet számára is. Tudvalevően *Darwin* a természetes kiválasztásról és az állatfajok harcáról szóló tanaihoz az impulzust bevallottan a malthusi elméletből szerezte. *Herbert Spencer* számára az egyéneknek a létért való küzdelme és a jobbik fennmaradása jelentette a társadalmi fejlődés útját. *Marx* szerint az osztályok harca, *Gumplovicz* szerint pedig az emberfajok harca tölti ki az emberiség történelmét. Mindezek az elméletek azonban nem váltak népesedésméletekké, ha mindjárt előkészítették a talajt a politikai népesedésmélet számára. Amikor Malthus népesedéstanában a pásztornépekről szólva azt mondja, hogy a társadalom oly állapotában, ahol rendszeren az erő ad megélhetést, mindenegyes

család erejét és fontosságát számától kapja, úgyszintén amikor elismeri, hogy a biztonság bizonyos foka talán szükségesebb, mint a föld gazdagsága, akkor a politikai népesedésmélet legfőbb alapgondolatait már maga megadta. Ugyancsak Malthus idézi *Franklin Benjáminnak* azokat a szavait, amelyek szerint a föld egész felszínét egy növény végig beborítaná, ha más növény nem volna és az egész földet ellepné egy nép, ha a földön más nép nem élne. Ez annak az igazságnak a felismerése, hogy a népesedés hatalmi kérdés is és így a nem szaporodó népek esetleg nem a maguk megélhetését könnyítik meg, hanem csak a szaporodók terjeszkedésének nyitják meg az utat. A politikai népesedésméletnek teljesebb kifejtését csak *Bálás Károlynak* nevéhez fűzhetjük. Ezt a népesedésről írt és 1905-ben kiadott munkájában találhatjuk meg.

A politikai népesedésmélet azzal, hogy a népesség maximális számára törekszik, természetesen túl akar lépni azon a határon, amelyet a népesedés közgazdasági optimuma von meg. Ha ez a közgazdasági értelemben vett túlnépesség más népet a helyéből kiszorítani nem tud, akkor ennek határozott közgazdasági hátrányai mutatkoznak, amit a politikai népesedésmélet általában nem szokott figyelembevenni. Bálás ellenben ezeknek a hátrányoknak kifejezést ad, vagyis a kérdés közgazdasági oldalát nem téveszti el szem elől. Így állapítja meg, hogy a népesség aránytalanul gyors szaporodása akkor, ha a szaporodás menetével a közgazdaság fejlődése lépést nem tart és így a népesség különböző osztályainak a fejlődő igényekhez mért szükségletkielégítése meg van nehezítve, szorult társadalmi helyzetet idéz elő s az életküzdelemnek megnehezedését erősen megérezteti az egyénnel. Elismeri Bálás, hogy a népességnek gondatlan s a véletlen szeszélyeire bízott gyors szaporodása számos társadalmi és közgazdasági bajnak, visszás állapotnak szülőoka s a népszűföldés bajait az egyén, a társadalom és a közgazdaság megsínyli. Ezek nyomában kiéleződnek a társadalmi érdekellentétek, a társadalmi úr egyre nagyobb lesz az egyes osztályok között, de a versengés nemcsak az egyes társadalmi osztályok között lesz kíméletlenebb, hanem az egyes nemzetek között is, mert a népesedés az egyes államokat expanzív gazdasági politikára utalja, ami elé az ellentétes érdekű nemzetek gördítenek akadályokat. Mindezek ellenére az Bálás nézete, hogy amíg a szaporodás az emberiségnek, vagy az emberiség nem dekadenciában levő részének általános áramlata, addig egy nemzetnek izolált szaporodáshiánya, illetve a többiekénél lassabb szaporodása reá nézve elmaradást, faji és nemzeti dekadenciát jelent, mert a többi, jobban szaporodó, nemzetek számbelileg föléje kerülnek, nyers erőre nézve erősebbekké lesznek és elragadják a népesedésben stagnáló nemzetétől még azokat a gazdasági

előnyöket is, amelyeket a népességének kevésbé gyors szaporodása és össze nem zsúfolódása következtében élvezett.

A túlnépesedés tehát közgazdasági hátrányokkal jár, de a szaporodásban való elmaradás a biztonság rovására megy. Ezért – Balás szerint – minél nagyobb embertömegeknek sorsát, megélhetési körülményeit vesszük vizsgálat alá, annál inkább politikai, hatalmi, nemzeti kérdésekké alakulnak át az ezekre a nagy tömegekre kiterjedő gazdasági kérdések. A fajok érdeke a létfenntartáson kívül az, hogy gazdasági és politikai tekintetben minél jelentősebbek legyenek, minél nagyobb és hatalmasabb államokat alkossanak, mert így a fajbélieknek léte, életexisztenciája sokkal inkább van biztosítva. A faj érdeke a politikai hatalom, a hódítás, a területfoglalás a másik faj rovására, mert a terület politikai és katonai meghódítását a gazdasági hódítás s ezt népmozgalom, áttelepítés, társadalmi megszállás követi. Minden nép és állam fizikai ereje népességének tömegén alapul s annál erősebb valamely faj és annál biztosabb a fennmaradása, bármily viszontagságok között s kedvezőtlen korszakok ellenére is, minél nagyobb területet népesít be és minél nagyobb a hozzátartozó népesség száma. Amíg tehát általános emberi és közgazdasági szempontból a túlságos népszaporodás és zsúfolódás gyakran közgazdaságellenes és káros, addig elvontan nemzeti és faji szempontból a minél erőteljesebb szaporodás a fontosabb érdek.

A politikai népesedélmélet ellen több kifogás tehető. Az első Malthusra vezethető vissza, aki utalt arra, hogy a politikusok annak láttára, hogy azok az államok, amelyek hatalmasak és gazdagok, csaknem mindig népesek is, az eredményt tévesen oknak tekintették és arra következtettek, hogy népességük volt gazdagságuk oka, ahelyett, hogy gazdagságukban látták volna valódi okát népességüknek, így amikor tudjuk, hogy Anglia népessége a XVIII. század közepén még csak hat és fél millió lélek volt (Skócia és Írország nélkül) s ez a népesség napjainkig, tehát közel két évszázad alatt a hatszorosára emelkedett, míg Európa népességének növekedése ez idő alatt négyszeres, az egész világ népességének növekedése pedig háromszoros volt, nem mondhatjuk, hogy a népszaporodásnak ezek a különbségei voltak a kialakult hatalmi viszonyok okai és a különböző gazdagság forrásai, hanem sokkal inkább helytálló a népesedést ok helyett okozatnak, következménynek tekinteni. A gazdagság és hatalom volt tulajdonképpen az, amely a nagyobb népszaporodást lehetővé tette, nem pedig megfordítva. De gondoljunk el a mai Angliát csupán hat és fél millió lakossal, akkor be kell látnunk, hogy Anglia gazdagságát és hatalmát mai népességének nagy csökkenése esetén nem tudná fenntartani. Amíg tehát a népeség önmagában nem lehet gazdagság, vagy akár

csak hatalom forrása, addig a népesség csökkenése meglévő gazdagságnak és hatalomnak is rovására mehet.

Hogy a népesség önmagában nem lehet gazdagság és hatalom forrása, azt a legjobban megmutathatja Kína és India példája. Így mondja Carr-Saunders azt, hogy e népek politikai és gazdasági gyengesége éppen túlnagy népszámuktól, túlságos népsűrűségükből származik. Ez a gyengeség terjeszkedésük vágyát és képességét is aláássa, mert a túlnépeség komoly foka alig egyeztethető össze egy terjeszkedési érzülettel. A túlnépeség ugyanis olyan belső gyengeséget hoz magával, amelynek meglétében egy nép alig tekintheti magát úgy, mint amely határai kiterjesztésére volna hivatva. Kínának 115 és Indiának 75 főnyi népsűrűsége négyzetkilométerenként sem politikai, sem gazdasági tekintetben nem erőnek, hanem csak tehetetlenségnek és nyomorúságnak forrása, mely meglévő földterületének megvédésére sem képesíti.

A népszaporodásnak mesterséges befolyásolása és irányítása nem járt még eddig seholsem tartós eredménnyel. A régi görögöknél a népesedés irányítása alatt még olyan beavatkozást értettek, amely esetenként a népesedés fokozására, esetenként pedig mérséklésére is törekszik. Így *Platón* azt ajánlotta, hogy a ki nem elégitő népszaporodást jutalmakkal kell fokozni, ha viszont a népesedés túlságba menne, akkor a túlnépeség elhelyezésére gyarmatokat kell szerezni. Ilyképp az ő államában mindig csak pontosan meghatározott számú polgárság élt volna. Ma ellenben a népesedés irányítását úgy szokás felfogni, hogy az csak a népesedés fokozására szolgálhat, sőt éppen azok az országok, amelyek túlnépeség miatt panaszkodnak, ugyanakkor a népesedés buzdítására törekcsenek és ugyanakkor, amikor túlnépeségüknek gyarmatokat követelnek, a népszaporodásra jutalmakat adnak. A politikai népesedélméletnek megfelelő gyakorlati magatartás tehát nem a népesség megfelelő elhelyezésére, hanem a nemzet politikai terjeszkedésére szolgáló eszközöket keresi és alkalmazza.

A verség, harc, hódítás céljaira szolgáló népesedés szolgáltatja a legsúlyosabb kifogást a politikai népesedélmélettel szemben. Ha a hatalmi célok szolgálatában túlhajtott népszaporodás állandósítja a nemzetközi feszültséget és a háborút úgyszólván a népek természetes és rendes érintkezési alakjává teszi, akkor a népesedési verseny az emberi kultúra és a civilizáció szempontjából komoly aggodalmakat kelthet. Ez indítja Balás Károlyt is arra, hogy a közérdekű gyermeklétszám nemzetközi szabályozásának lehetőségét ajánlja megfontolásra. Addig azonban, amíg a mindenkori hatalmi viszonyokat örökérvényűeknek elfogadni nem lehet s amíg a hatalom mindenkori haszonélvezői másokat a közös birtoklásból kizárhatnak, mindig lesznek nemzetek, ame-

lyek nemzedékeket hajlandók feláldozni azért, hogy egyenrangúságukat kivívják.

Ha terület és terület nem is képes egyenlő lélekszámnak megélhetést adni, mégis jellemző marad, hogy a világ 133 millió négyzetkilométernyi felületéből a világ kétezer milliónyi népességének felét kitevő világbíró népek kétharmadot birtokolnak és méginkább a javukra tolódik az arány, ha e népek közül csak az uralkodó nemzetet vesszük figyelembe, nem pedig a nekik alávetett népességet is. Ezt a különbséget érzékeltetheti valamelyest az a tény, hogy amíg Anglia népsűrűsége 263 volt négyzetkilométerenkint, az angol világbirodalom átlagos népsűrűsége csak 15-öt tett ki. Más természetű, de szintén kizáró jellegű területi uralmat gyakorolnak az Amerikai Egyesült Államok, amelyeknek átlagos népsűrűsége szintén csak 14 volt. A mai háborút megelőző időben a japánok, németek és olaszok, tehát az a három nemzet, amely legutóbb katonai és politikai szövetségre lépett egymással Berlinben, úgy szerepelt a nemzetközi vitában, mint a három nincsetlen nemzet, amely ki van rekesztve a világ javaiból. Kellő terület nélkül, nagy népsűrűséggel meglévő, túlnépesedésben leledző nemzeteknek számítottak, amit Japánnak 173-as, Németországnak 140-es és Olaszországnak 137-es népsűrűsége mutatott az 1930. évi adatok szerint. De amíg Japán népsűrűségét Mandzsúria 69-re, Olaszországát az északafrikai sivatagok birtoka 17-re szállította alá, Németország esetében még ez a mérséklés is hiányzott. Viszont Franciaország esetében az anyaország 76-os népsűrűségét a gyarmatbirodalom 9-re csökkentette.

Magyarország népsűrűsége 1910-ben a történelmi területen 64 fő volt. Tíz év multával az adagos népsűrűség 70 főre emelkedett volna. A trianoni Magyarországon az átlagos népsűrűség 1920-ban 86 fő volt, ami azt mutatja, hogy az ország leg-sűrűbben lakott részei maradtak meg, amelyeken lakók megélhetésének alapja nyilván nemcsak a megmaradt országterület volt, hanem az egész történelmi Magyarország. Ezt az úgyis meglévő aránytalanságot aztán a menekültek serege még tovább növelte. Az 1930. évi népszámlálás idején a trianoni (Magyarország átlagos népsűrűsége már 93 fő volt és joggal fel lehetett tenni, hogy 1940-re ez az átlagos népsűrűség már eléri a 100 főt is, ami aránytalanul magas egy túlnyomórészben mégis csak mezőgazdasági foglalkozású országban. Nem kell másra gondolnunk összehasonlításképpen, mint arra, hogy a fejlett mezőgazdaságáról méltán híres és az angol piachoz kedvezően fekvő Dániának népsűrűsége csak 85 volt a mi 93-as népsűrűségünk idején. Közgazdasági szempontból tehát bizvást állítható, hogy I trianoni Magyarország mezőgazdasági jellegével és így átlagos népsűrűségével a túlnépeség tüneteit nutatta. Alátámasztható ez a megállapítás azzal a

másik ténnyel is, hogy nemzeti jövedelmünk aránytalanul alacsony volt, mert 9 milliós népességünknek 5 milliárd pengő körüli évi nemzeti jövedelme csak igen szerény átlagos nemzeti jövedelemhányadokat ad, ami messze elmarad a tőlünk nyugatra fekvő nemzetek átlagos nemzeti jövedelemhányadai mögött. Mindezeknél fogva a trianoni magyar területen a népesség számának emelése csak akkor lehetett volna indokolt, ha a nemzeti jövedelmet a népesség növekedésénél nagyobb arányban emelni lehetett volna. Másszóval a meglévő állapot a túlnépeség állapota volt. Másrészt ellenben a születési és halálozási arányszámok irányzata arra vallott, hogy a túlnépeségnek ebből az állapotából nem egy további túlnépesedési irányzat indul ki, hanem a népesedés meglassabbodása, majd a népesség csökkenése. Azok tehát, akik nem az elért állapotra, hanem a további irányzatra függesztették tekintetüket, joggal adhattak kifejezést aggodalmuknak a népesség fenyegető csökkenése miatt egy olyan állapot közepette, amely voltaképpen a túlnépeség állapota volt.

A trianoni Magyarország területének népsűrűsége a történelmi Magyarországon belül 1910-ben 80 körül lehetett, az egész ország 64-es népsűrűségével szemben. A trianoni Magyarország 93-as népsűrűségének idején a visszatért magyar Felvidék népsűrűsége 86 volt, tehát ha figyelembe vesszük, hogy az előbbihez Budapest is hozzátartozik, elmondhatjuk, hogy a két terület népsűrűsége között nincs különbség. Már lényegesen kisebb a népsűrűség Kárpátalján és Erdélyben, mert az előbbi területen nem egészen 50, az utóbbin pedig nem sokkal több mint 55. El lehet tehát mondani, hogy népeltartó képesség szerint a trianoni Magyarország és a Felvidék között nincs különbség és ugyanígy nincs érdemleges különbség Kárpátalja és a visszatért Erdély között. Az új Magyarország átlagos népsűrűsége 85 körül van, ami az 1930. évi Dániáéval egyenlő, noha népeltartó képességben bizonyára nem értük el Dániát. Országunk meze gazdasági jellege még kifejezettebb, mint a trianoni Magyarországon volt és mai kisebb népsűrűségünk mellett is elmondhatjuk, hogy a túlnépeség állapotából nem kerültünk ki.

Ha azonban arra gondolunk, hogy a magyarság állandó harcban áll a Kárpátmedence birtokáért, amelyet a történelmi jog és a földrajzi egység alapján természetes életterének tekint, akkor azt kell mondanunk, hogy a mai magyar népesedést csak a politikai, hatalmi szempont szabhatja meg, vagyis a közgazdasági szempont javallta népességi optimum kedvéért nem lehet elejtenünk a népességmaximumra való törekvést. Kisebb kultúrájú és egyben kisebb igényű népekkel vagyunk körülveve, amelyek éppen ezért könnyebben érhetnek el nagyobb népesedést ugyanakkora területen, mint mi. Népeségünk min-

den visszaszorulását nyomon követné idegen népelemek beszivárgása a magyarság települési területére. Népsűrűségünket tehát egyáltalán nem csökkenthetnők, legfeljebb a magyarság részesedési arányát ebben a népsűrűségben. Viszont minden talpalatnyi helyet azonnal el kell foglalnunk, amelyet valamely idegen népelem pillanatnyilag üresen hagyyna. Attól úgy sem kell tartani, hogy a népszaporodásra irányuló törekvésünk túlnagy eredménnyel járna, legfeljebb a már népességcsökkenésre hajló irányzatot lehet feltartóztatni. Másrészt azonban a túlnépesség tényéből származó feladatunkat sem lehet elhanyagolnunk és ez abban áll, hogy a nemzeti jövedelem emelésére kell törekedni, különösen pedig a nemzeti jövedelem arányosabb megoszlását kell elérni. Az aránytalan nemzeti jövedelemmegoszlás

mindenütt népesedési hátrány, de különösen hátrányos egy alacsony nemzeti jövedelmű országban, aminők mi is vagyunk. A politikai népesedéstudélet azon irányzatának, hogy a születések fokozására fordítja elsősorban figyelmét, nem szabad velünk elfeledtetnie a malthusi népesedéstudéletnek azt a nagy igazságát, hogy új életek sürgetése előtt a már meglevő életek megtartása a legelső feladat és a legkisebb halálozás árán kell elérnünk a népesség legnagyobb terjedelmét. Ez a legnagyobb terjedelem sem lehet több annál, ami természetes és szükséges, mert nem felesleges ismételt hangsúlyozni, hogy a nagy népesség önmagában nemcsak erő, hanem túlzott mértékben gyengeség forrása is lehet, amint azt Kína és India példája oly szemléletesen mutatja.